

Türklerin Tarihi- Orta Asya'nın Bozkırlarından Avrupa'nın Kapılarına

İlber Ortaylı

İstanbul. Timaş Yayınları, 2018, 316 sayfa, ISBN: 978-605-08-1926-7

12

Yunus Emre ÖZ*

Son dönemin önemli ve göz önünde yazarlarından İlber Ortaylı'nın bu eseri, mini bir seri olarak düşünülen iki kitaplık bir projedir. Elimizdeki ilk kitapta Türklerin Orta Asya'dan Ortadoğu'ya gelişine ve burada tarihi değiştirmesine tanıklık edilebilmektedir.

İlber Ortaylı'ya göre, dünya tarihinin hiçbir safhası, dünya coğrafyasının hiçbir önemli parçası yoktur ki orada Türkler olmasın. Türkler olmadan hiçbir önemli Avrupa devletinin milli tarihi incelenemez. Yine aynı şekilde hiçbir Ortadoğu ülkesinin, hiçbir Rus-Slav ülkesinin milli tarihi ve kimliği Türkler hesaba katılmadan anlaşılabilir. Hatta İlber Ortaylı o kadar iddialıdır ki, Türkler olmaksızın Ortaçağ ve Rönesans olamaz ve I. Cihan Harbi anlaşılabilir. Müellife göre demek ki objektif olarak, büyük bir mirasa, güçlü bir yapılanmaya, önemli bir potansiyele ve tarihi bir zenginliğe sahip bir millettense bahsediyoruz.

Yazar kitabın ilk bölümünü "Türklerin Ortadoğu Sahnesine Çıkışı" olarak tayin etmiştir. İlk olarak Türklerin ilk dönem tarihinin incelenirken karşılaşılan güçlüklerden bahsedilmiştir. Şöyle ki "Türklerin tarih sahnesine çıkışı eski Mısırlı, İranlı, Helen ve İbranelerin çıkışı gibi değildir. Söz konusu uygarlıklar hakkında yazılı kaynaklar oldukça aydınlatıcı bilgiler verir, arkeolojya da bu

* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Tarih Bölümü

varlığı parlak örneklerle destekler. Oysa çok eski zamanlarda ortaya çıkan Türk kavmi veya kavimler topluluğu üzerinde isim, menşe, hatta coğrafi mekânın tespiti konusunda büyük zorluklar yaşanır.” Tüm bunlara rağmen yazar Türkler olmadan bir dünya tarihi yazmanın da mümkün olmadığını dile getirir. Zira Çin, Hind ve İran gibi yerleşik, yazıya sahip eski halkların tarihini yazarken; Türklerin kökeni olan kavimler sık sık söz konusu uygarlıkların siyasi tarihine girmekte ve kendilerinden söz ettirmektedirler.

İlber Ortaylı'ya kanaatince, Türk tarihçiliğinin böyle bir ortamda mevcut kaynakları değerlendirmesi, bölgenin eski dillerini inceleyip mukayese yapması ve açık bir kuramı ortaya koyması gerekir. Şöyle der “Görüldüğü gibi Türk tarihi üniversal tarihin önemli ve dışlanamaz bir dalıdır. Ama aynı nedenle Türk tarihini incelemek için de üniversal tarihin bütün dallarında, bir dizi kavmin dili ve tarihi üzerine uzman yetiştirmek ve söz sahibi olmak gerekir.” Öyle ki müellif Türk tarihine ilişkin Gürcü, Ermeni, Bizans, İran ve o asırların İtalyan kaynaklarını, özellikle de Papalık arşivini bilmediğimizi belirtir.

Ardından kitapta Türklerin bu coğrafyaya gelişinden, bu coğrafyaya ne zamandan itibaren Türkiye denişinden, Anadolu isminin nereden geldiğinden bahsedilir. Yazar burada ayrıca son dönem tartışmalarından olan “Türk mü Türkiyeli mi?” meselesi üzerine mütalaalarda bulunur.

İlber Ortaylı, 1800'lü yıllardan bu yana Avrupa'daki milliyetçilik tartışmalarını da göz önüne alarak Türklük şuurundan bahseder. Ona göre Türklük bir şuur olarak ortaya çıkmıştır. Yani Osmanlılık ve İslamlık değil, ön planda Türklük vardır. 1800'lü yıllar bir milletin kimliğinin önemli bir kısmının tespit edildiği bir devirdir. Fakat Türk kimlik ve şuurunu yerleştiren olaylar, şüphesiz ki böyle münevverlerin faaliyetleri, tarih ve dil kitapları değil sadece. Herkesin bildiği gibi Balkan muharebeleridir, Çanakkale savaşlarıdır, Yemen'dir, Galiçya'dır, Kafkasya'dır. Yine şöyle der: “Türk kimliği ve şuru; tarih kitabı okutarak, tarihi piyes seyrederek, tarihi film çekerek veya şiirle, müzikle oluşmuş değildir. Doğrudan doğruya kan, ateş ve kavga ile oluşmuştur”.

Kitabın ikinci bölümü Türklerin devlet anlayışı ve İslam'la tanışmaları üzerinedir. İlber Ortaylı Türklerin fevkalade hareketli ve asker bir kavim olduğunu vurgular. Öyle ki askerlikle ilgili pek çok endüstrileri vardır. At yetiştirirler, silah üretirler, demiri iyi kullanırlar. “İslamiyet öncesi Türk tarihinin, özellikle Türkiye tarihinin idari yapısı açısından önem arz eden kısmı askeri tarihtir. Çünkü kesin olan bir konu gerek İran, gerekse Anadolu Selçukluları ve Osmanlı devlet yapısı içinde ordunun, -savaş teknikleri, örgüt ve terminoloji açısından- bu dönemin mirasını taşıdığıdır.” der Ortaylı.

Müellif, Oğuz boylarının 10. asırda İslamiyet'i seçtiğini, Ortadoğu ve İslam tarihinin seyrini değiştirdiğini belirtmiştir. Yalnız buna rağmen Türk kavimlerinin İslam camiasına giriş süreçlerinin bugün elan teferruatlı ve kesin olarak bilinmediğine dikkat çekmiştir.

Ardından gelen bölümde dünya tarihinde Türklerin yerinden bahsedilir. Türklerin tarih sahnesindeki konumu ve nereden gelip nereye yerleştiklerini anlamak için bazı önerilerde bulunulur.

Diğer bir bölüm ise Türk yazısı alfabesi ve Dili hakkındadır. Bu bölümde İlk Türk alfabesi ve anıtları, alfabe ve yazıyı Türklerin ilk ne zaman kullandığı, Türk toplumlarının semitik dillerle olan ilişkisi ve Türk dilinin etkilendiği diller gibi hususlar incelenir.

Kitabın devamında Türklerin Sasanilerle olan ilişkisi ve Sasanilerin Roma ile verdiği mücadelelerden bahsedilir. Devamında İlk Müslüman Türk devleti olan Karahanlılar incelenir. Karahanlılar üzerine yapılan akademik çalışmalar, Karahanlıların İslam ile olan ilişkileri, kullandıkları dil. Abbasilerle ve İslam dünyasıyla kurulan ilişkiler ve idari yönetimi hakkında bilgiler sunulmaktadır. Sonrasında Bahsedilen Gaznelilerin ardından ayrıntılı bir şekilde Selçuklular incelenir.

İlber Ortaylı'ya göre Selçuki hakimiyeti İran ve Türk medeniyetinin tam bir sentezidir. Devlet teşkilatından adliye işlerinin örgütlenmesine, askerliğe ve mimariye kadar bu ihtişam görülür. Ayrıca İran Selçukluların gerçekleştirdiği fetihten önce de Türkler için önemli bir ülkedir. İran Selçukluları hilafetin yanında önemli bir müessese ortaya koymuşlardır; Sultanlık... Böylelikle halife unvanını ve makamını almadan; hilafetin imamet görevini alma gibi, İslam tarihinin bütün zamanları için yorum problemi yaratan orijinal bir kurum ortaya çıkmıştır.

Daha sonra müellif, Selçukluların Anadolu'ya girişlerini inceler ve burayı yurt edinmeleri üzerinde durur. Selçukluların devlet yönetimi, toplumsal yaşam ve dil, kültür ve medeniyet alanında katkıları ve Anadolu Selçuklularının tarihteki rolü konu edinir. Selçukluların şehir hayatı, Bizans ile olan ilişkileri ve Haçlılara karşı verilen mücadeleler hakkında bilgi verilir. Son olarak ise Osmanlı'nın doğuşuna giden süreç anlatılır.

Esesin genel olarak bir değerlendirmesini yapacak olursak, bu metin gerek soru-cevap şeklinde olması sebebiyle gerekse kullanılan sade dil itibarıyla birçok kesimden okurun faydalanabileceği bir eser niteliğindedir. Türklerin özellikle Ortadoğu sahnesine çıkışı, İslam ile ilk münasebetleri ve bu hususta başarılarından geçen süreç eser sayesinde anlaşılabilir. Yalnız eser içerdiği konu başlıklarının fazlalığı sebebiyle, derinlemesine okuma yapmak için başvurulacak bir kitap olmaktan ziyade, başlangıç ve giriş için tercih edilebilecek bir yapıyı ihtiva etmektedir.